

Prezenteism sau actualitate

Spre deosebire de proza obișnuită, literatura dramatică pare pentru unii mai propice abordării problemelor actualității întrucât — prin spectacol — ea devine o TRIBUNĂ DIRECTĂ prin care mase largi de spectatori sînt puse față în față cu realitatea și întrebările ei. Există dealtfel prejudecata care face să se creadă că din clipa în care lucrurile sînt rostite cu glas tare și vizualizate în imaginea scenică, pentru încărcătura lor ideologico-estetică este necesară o atenție specială, în timp ce proza citită în gînd și nematerializată într-o „realitate spectaculară” nu s-ar supune aceluiași exigențe.

Departate de a pleda pentru ușurință și superficialitate în alcătuirea repertoriilor sau punerea în scenă a pieselor, socotim necesară, în primul rînd, lămurirea acestei confuzii: proza nu are deloc o influență mai mică decît teatrul, viteza și aria ei de circulație este cel puțin la fel de mare, iar forța cuvîntului seris nu trebuie subapreciată (poate un grăunte de adevăr se află și în anticul dicton „verba volant, scripta manent”). Credem dealtfel că falsa impresie după care doar teatrul s-ar supune exigențelor actualității este generată și de faptul că reacția publicului la problemele puse în spectacol poate fi constatată uneori și prin observație directă, ceea ce în proză nu este posibil decît indirect.

Lăsînd însă disputa privind prioritatea actualității între proza obișnuită sau teatru este de discutat ce trebuie înțeles prin acest concept. Adesea actualitatea a fost înțeleasă în mod simplist printr-un racord mecanic la ceea ce păreau să fie cerințele momentului sau solicitarea unei anumite conjuncturi superficiale, ignorîndu-se exigențele esențiale realității.

A funcționat adesea o prejudecată prezenteistă care ignora atît trecutul cît mai ales viitorul și care supunea spectacolul teatral unor presupuse „urgente” sau „preponderențe”

tematice sau chiar formal expresive. Chiar opere aparținînd moștenirii culturale a trecutului și referindu-se extrem de evident la acesta erau în mod fondat „actualizate”, aduse la același numitor, botezat în mod simplist IMPERATIVELE PREZENTULUI.

Adevărata actualitate, cea de fond, este străină unei legături simpliste și exterioare cu realitatea, implicînd surprinderea esențialului și a tendințelor dezvoltării acesteia fără a fi dependentă de cronologia istorică. Numeroase piese de valoare avînd ca eroi pe Petru Rareș, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul s-au dovedit în sensul acesta mult mai actuale decît unele alcătuirii cu iz „prezent” sau în care trecutul era adus în mod forțat la coordonatele timpului pe care-l trăim. În ceea ce are definitoriu, acest concept nu este numai social-politic cum îl înțeleg unii, ci și estetic, deoarece orice veritabilă operă de artă implică o viziune artistică autentică asupra ei, iar autenticitatea, firescul, naturalitatea derivă din substanța ei și nu din acomodarea conjuncturistă la cerințe exterioare sau mimarea simplistă a unor „mode”.

A fi în pas cu timpul înseamnă a deveni reprezentativ pentru o epocă, o lume, o anumită spiritualitate, iar operele de valoare se înscriu în mod normal pe diagrama progresului social și artistic. Creatorilor de artă li se cere o viziune contemporană și nu o falsă pigmentare a operelor lor cu probleme ale momentului sau căutarea cu orice preț a unor formule, mijloace de expresie la modă. Noutatea în artă ține de esența ei, nu de aparența fenomenală.